THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די לאַגע אין ארץ-ישראל

די אראבישע פירער אין וואַרט־זאַגער האָבן אפנים באמת גע־וואָלט איבער'חזר'ן די פאסירונגען פון צוויי יאָר צוריק אין דער זעל־בער צייט. דאָס מאָל האָבן זיי געפונען דעם געהעריקן ברען־שטאָף אין דער פראגע פון די פאר'חתם'עטע געזעצער־סקלאַדן. וועלכע די רעגירונג שטעלט אויף אין פארשיידענע אידישע קאָלאָניעס. באזונדערס אין די מער איזאָלירטע. צו באשיצן זיי אין דריינגנדיקע פאלן.

די רעגירונג האָט עס געטאָן שוין פאר א לענגערער צייט. אָבער די אראבישע אגיטאטאָרן האָבן אפנים ביז איצט נים געפונען די צייט פאסיק פאר העצעם. ערשט איצט, גלייך ווי דאָס וואָלט געווען אן ענט־פער אויף דעם ציוניסטישן קאָנגרעס וואָס איז נאָר וואָס אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין באזעל. האָבן זיי אָנגעפאנגען א ווילדע העצע, וואָס האָט דערמאָנט די העצעס פון פאר־צוויי־יאָרן, נאָך דעם צוריקבער קאָנגרעס, וועלכע האָבן געפירט צו די טראגישע פאסירונגען.

אָבער דאָס מאָל איז עס זיי נים געגאנגען אזוי גלאַט, ווי מיט צוויי יאָר צוריק. ווי מילד עס איז נים די רעגירונג צו די אראבישע אגיטאטאָרן, האָט זי אפנים צום סוף דערפילט, אז די לאַגע ווערט גע־פערלאָך. אז אויב לויפט זיך גאָרנים די איבערקָוט־רונג פון די בלו־טיקע פאסירונגען . . . זי האָט דערפאר געבראָכן איר ראָל פון א "צו־שויער" און האָט אָנגענומען די נייטיקע מיטלען צו צווינגען די אראָ־בישע פרעסע אפצושטעלן די ווילדע העצעס.

עס איז געווען גאָנץ איבעריק צו וואַרענען גלייכצייטיק די אי־דישע פרעסע. אויב די אידישע פרעסע האָט עס ביז איצט באהויפּטעט, האָט זי עס געטאָן דערפאר. ווייל די רעגירונג האָט ביז איצט, אויב נים מיט עפּעס אנדערש, איז מיט איר פאסיוויטעט. פאקטיש דערמוטיקט די אראבישע פרעסע אָנצוגיין מיט אירע העצעס. באלד אָבער ווי זי געמט אן די געהעריקע מיטלען קעגן דיי העצעס, ווען דאָך די אידישע פרעסע במילא מער נים באשולדיקן זי אין שטיצן די אגיטאטאָרן.

אָבער דער שטאטס־סעקרעטאר, מר. יאָנג, האָט געוואָלט אויס־קויפן זיך ביי די אראבישע זשורנאליסטן פאר דער וואַרנונג וואָס ער האָט זיי געגעבן, מיט אן ענלאָכער וואַרנונג צו די אידישע זשורנאליסטן, דאָס האָט זיי געדאַרפט איבערצייגן, אז ער איז אומפּאַרטייאיש . . .

אָבער דער אידישער צד וועט אים נערן מוחל זיין וואָס ער האָט אים אויך פאַרווּנדעט אין דער פראגע פון העצעס אין איפרייצונגען, אויב ער וועט געהעריק האַלטן אין צוים דעם צווייטן צד.

אין מיר האָפן, אז ער וועט עס מיזן טאָן. די רעגירונג קאָן נים דערלויבן קיין נייעם אויסברוך ענלאָך צום פאר־צוויי־יאָריקן, און זיכער וויל לאָדאָן עס נים האָבן. — ווייל דאָס וואָלט געווען דער שווערסטער קלאַפּ פאר'ן פרעסטיזש פון דער ברים־ישער רעגירונג.

מיר מאָגן דערפאר זיין גאָנץ רואיק מיט דער זיכערקייט פונ'ם אידישן ישוב אין ארץ־ישראל ביי איצטיקן מאָמענט.

די מ"אנדערע מיטלען"

די אנטיסעמיטישע נאציאָנאל־דעמאָקראטישע פּוילישע צייטונג "נאָזטעא וואַרשאווסקא" לייקנט. אז די נאציאָנאל־דעמאָקראטן זאָלן האָבן צו טאָן מיט די לעצטע אנטי־אידישע אויסברוכן אין ראדאָם. לוב־לין און אנדערע פּונקטן. די נאציאָנאל־דעמאָקראטן, זאָגט די צייטונג, האָבן אנדערע מיטלען צו באקעמפן די אידן. זיי דורך פּאָגראָמען.

אז זיי האָבן "אנדערע מיטלען", וועלכע זיינען אייגנטלאך אָפּט ערגער ווי פּאָגראָמען, איז נאָך קיין פראגע נים. דאָס האָבן זיי. און דאָס האָבן אויך אנדערע פּוילישע פּארטייען אין גרופּן. די דאָזיקע מיטלען זיינען כסדר אָנגעווענדעט געוואָרן און ווערן ביז היינטיקן טאָג אָנגע־וועדעט קעגן דער אידישער באפעלקערונג אין פּוילן. און די מיטלען זוכן נים ווי א צייטווייליקער פּאָגראָם צו דערלאנגען א קלאַפּ, נאָר אונטערצוגראָבן ביז'ן יסוד די אידישע עקזיסטענץ מעגלאָכקייטן.

אין ס'איז קיין פראגע נים. אז דאָס איז געטאָן געוואָרן מיט גוואלדיקן דערפאָלג. און מיט גרינדלאכערער רעזולטאטן. ווי די וואָס מען האָט אויסגעקראָגן פון די פּאָגראָמען אינ'ם באפרייטן פּוילן ביז היינטיקן טאָג . . .

אָבער קיינער וועט נים גלויבן די נאציאָנאל־דעמאָקראטן אז זיי באנוצן זיך אויסשליפלאך מיט די "אנדערע מיטלען" אין זייער אויסראטונגס קאַמף קעגן די אידן. עס איז צו גוט באוואוסט דער אנ־טייל וואָס זיי נעמען אין די דיריגירטע פּאָגראָמען. און אויב זיי אליין פארשמירן נים תמיד זייערע פריצישע הענטלאך מיט אידישן בלוט און מיט פלינדערייקן. זיינען זיי אָבער זיכער די. וואָס "רייצן אָן די הינט". און וואָס שאפן מיט זייערע העצעס אין ליגנערישע בלבולים די פּאָגראָם אטמאָספערע אין פּוילן.

דער אידישער שפּיטאָל אין מאָנטרעאָל

די אידן פון מאָנטרעאָל האָבן די זאָך אָנגעפאנגען די ארבעט אויפ'ן בנין פון א גרויסן אידישן שפּיטאָל. — דעם ערשטן אידישן שפּי־טאָל אין מאָנטרעאָל און אין גאַנץ קאַנאַדע (נים רעכענענדיק א צאָל אידישע קליניקס און "דיספענסערים").

פאר אזא גרויסן אידישן ישוב, ווי מאָנטרעאָלער, איז א אידי־שער שפּיטאָל זיכער א גרויסע נויטווענדיקייט. מען דאַרף אָבער גע־דיינקען, אז דער אידישער מאסן־ישוב אין מאָנטרעאָל איז נאָך פאר־העלטנסמעסיק יונג. און ער האָט אין א משך פון בלויז עטלאכע צענד־ליק יאָרן געמוזט זיך באזאָרגן מיט א גרויסער צאָל אינסטיטוציעס וואָס זיינען נויטיק פאר א אידישן ישוב. עס איז דערפאר פארשטענד־לאך, פארוואָס דער בוי פונ'ם שפּיטאָל, וואָס פאָדערט א פארהעלטנס־מעסיק גרויסע סומע געלט, איז ביז איצט פארצייגן געוואָרן.

די אידישע שפּיטאָל אינטערנעמונג איז אנערקענט געוואָרן פאר וויכטיק אויך פון די אידישע שכנים אין מאָנטרעאָל. און א סך נים־אידן האָבן ביינגעטראָגן פאר דעם בנין מיט א ברייטער האנט. אויך די רעגירונג פון קוויבעק האָט סיבסידירט די אינטערנעמונג מיט א נישקשה'דיקער סומע.

אָבער דער הויפּט פאנד איז געשאפן געוואָרן צווישן די מאָנט־רעאָלער אידן. גופא. און דאָס וואָס דער שווערער קריזיס האָט זיי נים צוריקגעהאַלטן פון דער גרויסער ארבעט, באווייזט, אויף וויפל די מאָנ־טרעאָלער אידן זיינען פליכטבאוואוסטזיניק.

אונזער הארציקסטע באגרוסונג צו די מאָנטרעאָלער אידן!

די אראבער פראגע

פון י. ל. ד

שטייט א וועלט און שטוינט.

וואָס אזוינס איז געשען אין ארץ־ישראל, וואָס האָט אויסגערופן אזא ביטערע שנאה צווישן אידן און אראָ־בער?

וואָס פאר אן אויפרייס מאטעריאָל האָבן די ציוניסטן געליפערט די אראָ־בער, וואָס יענע זיינען אזוי אנטגאָנ־ניזירט געוואָרן צו אידן?

האָבן דאָך די דאָזיקע צוויי ברידער־נאציאָנען געלעבט, סיי אין מיטלאַל־טער אין סיי אין דער שפּעטערער עפּאָ־כע. אזוי פריינטלאך, אזוי סימפּאטיש איינער צום צווייטן, אז עס האָט זיך נערוכט, אז קיין שפּאלטונג וועט צווי־שען זיי קיינמאָל נים פארקומען, נו, וואָס זשע איז ווירקלאך געשען, אז אנשטאט ליבשאפט מיט רעספּעקט האָט אריינגעטראָטן אזא עקסטרעמער האָס? קוועטשט א וועלט מיט די פּייצעס און וואונדערט זיך.

איינגעלאך פארשטייט די וועלט שוין נאָר די סיבות און פאקטאָרן וואָס האָבן געבראכט דערצו, אלא וואָס דער־זי וואונדערט זיך נאָר אויף אונזער מאקטיק, אויף אונזער סטראטעגיע.

די וועלט האָט וועגן אונז א גאנץ אנדער באגריף געהאט, זי האָט זיך שטענדיק פארגעשטעלט די אידן אלס א מאסע פון איבערגעשפּיצטער קלוג־שאפט. דורכגעטריבן, ביטערע, שלאָנ־פּערטייקיים אין יעדער סיטואציע. האָבן דאָך די אנטיסעמיטן פון אלע מינים ערשט דאָ נים לאַנג אויסגעגעבן די "פּראָטאָקאָלן פון די זקני־ציון". אין וועלכע זיי באמיען זיך באצווייזן אויף אונז אלס זיי אלאָנאָנאימער מלוכה, עלבאָס געפרוינטע הערשאַר־אן איינגנטלאך רעגירן מיר איבער דער גאַנצער וועלט. אלע — אי קיסרים, אי פּרעזידענטן, אי ריקטאָ־טאָרן לינן זיי ביי אונז אונטערן קנאָ־פּעל: אין מיר, נאָר מיר, גיבן זיי דיר־רעקטיוון ווי אזוי צו רעגירן, און פּלוצ־לינג דערזעט זי ביי אונז אזא אָפּ־איינגעיקייט, אזא הילפלאָזיקייט, ניט קענענדיק אפילו דעם אלפּ־ביבל פון דער פּאָליטיק — וואונדערט זי זיך, זי קאָן דאָס נים תופס זיין, עס איז ביי איר א מין "תרפי דסתרא".

מיילא קומערט אונז איצט נים דער וועלט וואונדערן, מיר זיינען אויך נים פארריכטן אונזער מערכה ביי דער וועלט. מעג זי אויך ענדערן איר מיי־נונג וועגן אונז — וועמען ארט עס?

אלא וואָס דען זיינען מיר אויס־מיט דעם דאָזיקן ארטיקל? קודם כל וויל מיר פעסטשטעלן אונזער קורצ־זיכטיקייט אין שייכות מיט אונזער פּאָ־ליטיק ביים אויפבוי פון ארץ־ישראל, ווי אויף עפעסטשטעלן די איינגטלאָ־לע מכה וואָס אטראפירט אלע אונזע־רע אונטערנעמונגען, אויפצוצייגן איר פּלאן אין אונזער ארגאניזאָס. און ווי אזוי קאָן מען, לויט אונזער מיינונג, זיך אויסקוריר פון איר.

ר בונהר שבעולם, אז א פאלק ענט־שליסט זיך דורכצופירן א געוויסע קאָנצעפּציע, דאן ווערן אלע כחות קאָנצענטרירט און אָנגעוועגדעט לגבי דער דאָזיקער איינציעטער זאך און אלעס וואָס האָט נים דירעקט צו טאָן מיט דער דאָזיקער קאָנצעפּציע ווערט מאָ־מענטאָר בטול און קומט נים אין באָ־טראַכט, שוין נים רעדנדיק דערפון פון דורכקרייצן און אנטאגאניזירן דעם הויפּט צייל פון פאלק. נאָר ביי אונז איז געגלאָך, אז טויזנטערליי קאָנ־צעפּציעס פון עגטקעגנגעזעצטע ריכ־טונגען זאָלן ווערן אויפגעגאָסן, הגם איין נאָס וויינסט, אז מיר זיינען נים בכוח צו רעאליזירן זיי.

און אָט אזוי זיינען מיר געקומען צו דעם דאָזיקן אבסורד, צו פאר־לאַנגען אויף דער וועלט. אין דער אנערגעשפּיצטער קלוג־שאפט פון ארץ־ישראל, און אויב איר האָט נים געוואוסט ווי צו מאַ־כן עס געבראוך דערפון, וועט איר אויך שולדיק זיין. די גרויסע אידישע וועלט ציטערט פאר ארץ־ישראל ווי פאר א סטראשידלע. מורא האָבנדיק צו פאר־לירן זייערע רעכט, צוליב א אידישער ארץ־ישראל, און זייערע אדאפּטירטע נייע היימען, מען זאָל זיי נים אויפ־וואַרפן זייער צונעהערקייט צו אן אנ־דער לאַנד, א חוץ זייער נייער היים. האָבן זיי לכתחילה אויפגעגעבן דעם פּלאן פון א אידישער ארץ־ישראל, ווי אויף עפעסטשטעלן די איינגטלאָ־לע מכה וואָס אטראפירט אלע אונזע־רע אונטערנעמונגען, אויפצוצייגן איר פּלאן אין אונזער ארגאניזאָס. און ווי אזוי קאָן מען, לויט אונזער מיינונג, זיך אויסקוריר פון איר.

ר בונהר שבעולם, אז א פאלק ענט־שליסט זיך דורכצופירן א געוויסע קאָנצעפּציע, דאן ווערן אלע כחות קאָנצענטרירט און אָנגעוועגדעט לגבי דער דאָזיקער איינציעטער זאך און אלעס וואָס האָט נים דירעקט צו טאָן מיט דער דאָזיקער קאָנצעפּציע ווערט מאָ־מענטאָר בטול און קומט נים אין באָ־טראַכט, שוין נים רעדנדיק דערפון פון דורכקרייצן און אנטאגאניזירן דעם הויפּט צייל פון פאלק. נאָר ביי אונז איז געגלאָך, אז טויזנטערליי קאָנ־צעפּציעס פון ענטקעגנגעזעצטע ריכ־טונגען זאָלן ווערן אויפגעגאָסן אין איין נאָס וויינסט, אז מיר זיינען נים בכוח צו רעאליזירן זיי.

אין אָט אזוי זיינען מיר געקומען צו דעם דאָזיקן אבסורד, צו פאר־לאַנגען אויף דער וועלט. אין דער א מאָראַנצען אין ארץ־ישראל, און גלייכצייטיק צו טאָן אזעלכעס וואָס וועט אונז קיינמאָל נים ברייגנען צו דעם דאָזיקן צייל.

אין דערפאר נעמט אונז די וועלט נים ערנסט. זי גלויבט נים אין אונ־זער ענד־צייל, ווייל זי איז נים אי־בערצייגט אין אונזער אויפריכטיקייט, ווי אויך אורטיילנדיק לויט אונזערע סטראטעגישע מעשים קאָן זי נים האָבן קיין אנדערע מיינונג ווען אונז.

אָט, למשל, האָבן מיר געהערט ערשט נים לאַנג, פון א פארצייטיש־לאָ־דיפלאָמאט, אין א אינטערווייו מיט א אידישן זשורנאליסט, זיך אויסדרוק־אומגעפער אזוי:

נאָך אלעמען, פארשטיי איך נים אויף אידן, וואָס איר האָט זיך צו באקלאָגן אויף דער וועלט. אין דער גרויסער שעה פון דער וועלט מלחמה, האָט מען כמעט אויף איבערגעגעבן דעם שליסל פון ארץ־ישראל, און אויב איר האָט נים געוואוסט ווי צו מאַ־כן עס געבראוך דערפון, וועט איר אויך שולדיק זיין. די גרויסע אידישע וועלט איז פארצייטערט פאר ארץ־ישראל ווי פאר א סטראשידלע. מורא האָבנדיק צו פאר־לירן זייערע רעכט, צוליב א אידישער ארץ־ישראל, און זייערע אדאפּטירטע נייע היימען, מען זאָל זיי נים אויפ־וואַרפן זייער צונעהערקייט צו אן אנ־דער לאַנד, א חוץ זייער נייער היים. האָבן זיי לכתחילה אויפגעגעבן דעם פּלאן פון א אידישער ארץ־ישראל, ווי אויף עפעסטשטעלן די איינגטלאָ־לע מכה וואָס אטראפירט אלע אונזע־רע אונטערנעמונגען, אויפצוצייגן איר פּלאן אין אונזער ארגאניזאָס. און ווי אזוי קאָן מען, לויט אונזער מיינונג, זיך אויסקוריר פון איר.

ר בונהר שבעולם, אז א פאלק ענט־שליסט זיך דורכצופירן א געוויסע קאָנצעפּציע, דאן ווערן אלע כחות קאָנצענטרירט און אָנגעוועגדעט לגבי דער דאָזיקער איינציעטער זאך און אלעס וואָס האָט נים דירעקט צו טאָן מיט דער דאָזיקער קאָנצעפּציע ווערט מאָ־מענטאָר בטול און קומט נים אין באָ־טראַכט, שוין נים רעדנדיק דערפון פון דורכקרייצן און אנטאגאניזירן דעם הויפּט צייל פון פאלק. נאָר ביי אונז איז געגלאָך, אז אויב דאָס איז נים אזוי, אויב דאָס איז נים אזוי, אויב דאָס איז נים אזוי,